

ДИНАМИКА НА ДЕМОГРАФСКИ ПОКАЗАТЕЛИ И ЗАБОЛЕВАЕМОСТ ОТ СОЦИАЛНО-ЗНАЧИМИ ЗАБОЛЯВАНИЯ В ГАБРОВСКА ОБЛАСТ

Иванка Стоянова - Тодорова
Технически университет - Габрово

DYNAMICS OF DEMOGRAPHIC INDICATORS AND MORBIDITY OF SOCIALY SIGNIFICANT DISEASES IN GABROVO REGION

Ivanka Stoyanova - Todorova
Technical University of Gabrovo, Bulgaria

Abstract

In this report, the dynamics of the statistics of demographic indicators and dynamics of the population in the Gabrovo region are traced: numbers, age and gender composition, birth rate, death rate and natural increase. The mortality rate of the population is linked to the leading socially significant diseases: cardiovascular, oncological, metabolic, respiratory, and digestive system diseases, as well as COVID -19. The negative trends of the demographic situation in the Gabrovo region are outlined.

Keywords: demographic indicators, population, age and gender composition, birth rate, death rate, socially significant diseases.

ВЪВЕДЕНИЕ

Населението на една държава е основен фактор за развитието на производството и социалния прогрес на обществото. От неговата численост, ценностна система и мотивация зависят в значителна степен динамиката и ефективността на икономическия растеж.

Демографската катастрофа в България, заедно с бедността, нарастващите неравенства и регионалните диспропорции, са сред най-големите заплахи, пред които е изправено днес българското общество. Динамиката показва продължаващо влошаване на показателите и увеличаване на риска за националната сигурност от ниската раждаемост и миграция, високата смъртност, нарастващото социално разслоение и бедност, продължаващото обезлюдяване на голяма част от регионите на България. [5]

За да бъдат спрени негативните демографски тенденции, е необходимо на първо място закрилата на семейството и децата да

се превърнат в ценност за обществото и приоритет за държавата.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Обща демографска характеристика на българското население

Резултатите от последното преброяване на населението на България през 2021 година потвърждават крайно неблагоприятната демографска ситуация у нас. Отчетено е най-голямото намаление на населението за последните 40 години. Така към 7 септември 2021 г. то е 6 519 789 души, което е спад с 844 781 души или с 11,5 % спрямо предходното преброяване през 2011 г.

Жените са 3 383 527 (51,9%), а мъжете 3 136 262 (48,1%). На 1000 жени се падат 927 мъже. Фактори, които оказват влияние върху броя на населението на страната са естественото движение (раждания и умирация) и външната миграция. [4]

Средногодишният темп на намаление на населението на година се ускорява от

0,7 между 2001-2011 г. на 1,2 в периода между 2011 и 2021 г. България е една от държавите с най-ниска раждаемост и с най-висока смъртност измежду всички държави-членки на ЕС. Коефициентът на раждаемост у нас е 9‰ при средно 10,4‰ за ЕС, а коефициентът на смъртност е 15,5‰, при 9,8‰ за ЕС. Болестите на органите на кръвообращението (сърдечно-съдови заболявания, диабет, хипертония, инфаркти, инсулти) и злокачествените новообразувания са най-сериозните причини за смъртност. В европейски план страната се нарежда на първо място измежду всички държави-членки на ЕС по смърт в резултат на болести на органите на кръвообращението, с близо три пъти по-високи нива от средните за ЕС. Отрицателният естествен прираст е основният фактор за топенето на населението у нас. Резултатите от последното преброяване показват, че починалите са с 501 хил. повече от новородените. На отрицателния естествен прираст се дължи 59,3% от общото намаление на населението. Във всичките години между 2011 и 2021 г. естественият прираст е отрицателен, като най-голямо е намалението в броя на населението през 2021 г. – с 90 317 души. Силно отражение върху общата смъртност в страната в последните две години имаше и пандемията от COVID-19. [5]

Продължаващите миграционни процеси на младежи до 30 години допълнително засилват тенденцията за топене и стареене на нацията. Причините за продължаващата емиграция на хора в трудоспособна и детеродна възраст са комплексни, но основните от тях са: липсата на перспектива за професионално развитие и социална сигурност за младите хора и продължаващото изоставане в равнищата на доходите спрямо останалите държави-членки на ЕС, включително и спрямо страните от Централна и Източна Европа.

Напусналите страната българи в десетте години до 2021 г. са 344 хил. души, като външната миграция има дял от 40,7% в стопяването на населението. [1]

Резултатите от преброяването показват, че за десетте години до 2021 г. най-много население е загубила област Видин, то се е стопило почти с една четвърт. Следват об-

ластите Смолян, Добрич, Габрово и Велико Търново, които са загубили приблизително една пета от населението си. За 10-годишния период намалява, както населението в градовете, така и в селата, като намалението в селата е по-голямо. В 199 населени места в страната няма нито един жител, а за десетгодишния период между двете преброявания всички 28 области регистрират спад на живеещите в тях хора.

Няма промяна и в друга негативна демографска тенденция у нас – за застаряване на населението. През 1900 г. 40,2% от жителите на страната ни са деца до 14 години, а през 2021 г. те са едва 14,1% от населението. Обратна е картината при най-възрастното население. В началото на миналия век хората над 65 г. са били 5,1%, а към миналата година те вече са 23,5%.

Към 7 септември 2021 год. населението над 65-годишна възраст е малко повече от 1,5 млн. души и е нараснало със 171 хил. души, или 12,6% спрямо предишното преброяване преди десет години. Населението между 15 и 64 години е малко над 4 млн. души и е намаляло с 958 хил. души спрямо 2011 г. Делът на най-младите хора у нас на възраст от 0 до 14 години се увеличава от 13,2% през 2011 г. на 14,1% през 2021 г., но абсолютният им брой намалява от 975 хил. преди десет години на 918 хил. през миналата година, или 5,9% от населението. [5]

Застаряването се отразява повече на жените, като 27,3% от българките са на възраст от 65 години нагоре, докато мъжете в същата възрастова група са 19,4%. Тенденцията е жените у нас да живеят по-дълго от мъжете.

Най-висок е делът на възрастното население в Габрово, където почти всеки трети човек е на 65 години или повече. Следват Монтана, Кюстендил, Силистра и Смолян, където възрастните хора са между 27% и 28% от населението. Най-нисък е делът на възрастното население в София-град, Благоевград, Варна и Бургас. Общо в 21 области делът на възрастното население е над средния в страната от 23,5%.

Най-висок дял на младото население от 0 до 14 години е отчетен в област Сливен с 18,7%, Бургас с 15,3% и Ямбол с 15%. На обратния полюс са Смолян, Видин и Габрово. [4]

Делът на населението в активна възраст (15 – 64 г.) е най-висок в област София – град с 65,8%. Общо у нас на всеки сто души във възрастовата група от 15 до 62 години се падат 60 души под 15 години или от 65 години нагоре. През 2011 г. това съотношение е било 46,5. Най-благоприятно е съотношението в София-град, Благоевград и Варна, където показателят е близо до 50, а на обратния полюс са Видин, Габрово и Ямбол, където е над 70. [6]

Здравно-демографска характеристика на област Габрово

1. Численост и възрастова структура на населението

Населението на област Габрово към 31.12.2021 год. е 103 404 души, от които 49 703 мъже, 53 701 жени; 82 576 обитатели на градовете и 20 828 обитатели на селата в областта (Таблица 1).

Населението на област Габрово предста-

вява само около 1,6% от населението на страната. От таблица 1 е видно, че населението намалява с 2 384 души (2,25%) спрямо предходната 2020 година. В сравнение с 2000 година населението на областта е намаляло с 48 913 души (32,11%) – близо 1/3 от неговата численост. [2, 3]

За демографските прогнози интерес представлява възрастовата структура на населението. Делът на младото население в област Габрово (до 19 год.) е 15,73% и леко се увеличава спрямо 2020 год. (15,57%). Средно за страната за 2021 год. този показател е 19,19%. Населението в средна възраст (20-64 год.) е намаляло спрямо предходната година – 55,16% при 55,29% за 2020 год. (средно за страната за 2021 год. – 59,44%). Делът на възрастното население (над 65 год.) е леко намалял спрямо предходната година – 29,11% при 29,14% за 2020 год. и е доста по-голям от средния за страната – 21,67% за 2021 год. (Таблица 2).

Таблица 1. Състояние и движение на населението на област Габрово

година	общо	мъже	Отн. дял %	жени	Отн. дял %	в град	Отн. дял %	В село	Отн. дял %
1975	175900	104609	59,5	71291	40,5	125000	71,1	50900	28,9
1985	181824	91054	50,1	90770	49,9	138996	76,4	42828	23,6
1995	158048	76712	48,5	81336	51,5	123767	78,3	34281	21,7
2000	152317	73661	48,4	78656	51,6	118413	77,7	33904	22,3
2005	135780	65497	48,2	70283	51,8	108163	79,7	27617	20,3
2010	127750	61543	48,2	66207	51,8	102407	80,2	25343	19,8
2015	114272	55263	48,36	59009	51,64	93489	81,81	20783	18,19
2019	106598	51298	48,12	55300	51,88	87265	81,86	19333	18,14
2020	105788	50874	48,09	54914	51,91	84547	79,92	21242	20,08
2021	103404	49703	48,07	53701	51,93	82576	79,86	20828	20,14

Таблица 2. Възрастова структура на населението в област Габрово към 31.12.2021 год.

Брой	Общо	Възrastови групи					
		0-19 год.		20-64 год.		Над 65 г.	
		брой	%	брой	%	брой	%
Общо	103404	16266	15,73	57036	55,16	30102	29,11
Мъже	49703	8358	16,82	29408	59,17	11937	24,02
жени	53701	7908	14,73	27628	51,45	18165	33,83

Периодът на стареене е по-продължителен при жените в сравнение с мъжете – през 2021 год. 33,83% от лицата над 65 години са жени и 24,02% - мъже (Таблица 2).

Това е в пряка връзка със средната продължителност на живота, която за жените в областта е 79,2 години, а за мъжете – 74,0 години (Таблица 3). Мъжете в по-голяма сте-

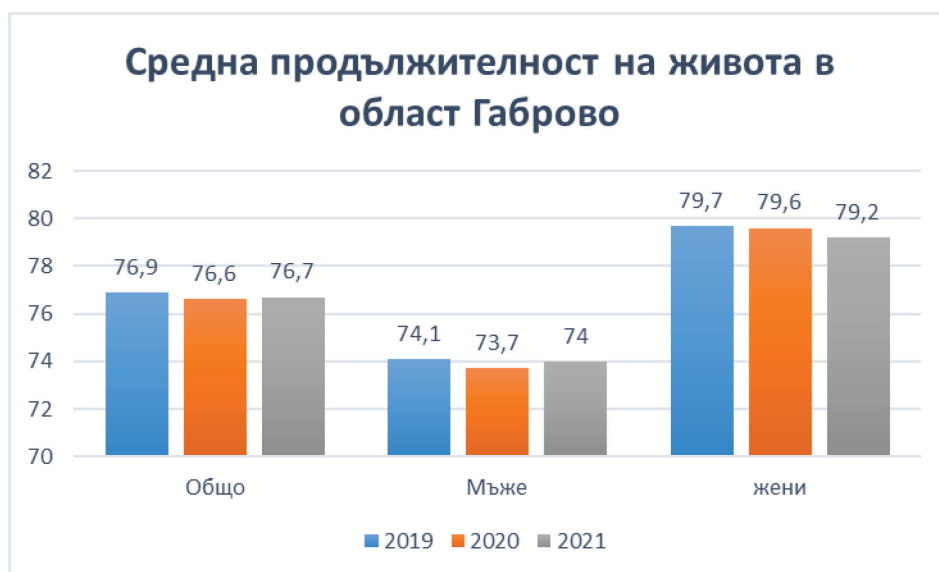
пен боледуват от хронични социално-значими заболявания с фатален изход още в по-млада, активна възраст. От фигура 1 се вижда относителна стабилност по показателя

средна продължителност на живота през последните три години. [2,3]

Като цяло демографските показатели очертават трайна тенденция към застаряване на населението в област Габрово.

Таблица 3. Средна продължителност на живота в област Габрово

Година	Общо	Мъже	Жени	Градове	Села
2019	76,9	74,1	79,7	76,5	78,3
2020	76,6	73,7	79,6	76,3	77,5
2021	76,7	74,0	79,2	76,4	77,8

Фиг. 1. Средна продължителност на живота в област Габрово 2019 – 2021 година

2. Динамика на населението в област Габрово – раждаемост, смъртност, естествен прираст.

През 2021 год. в област Габрово са родени 616 деца (610 живородени и 6 мъртвородени), от тях 307 момчета и 303 момичета. Раждаемостта е 5,8‰ и е по-ниска спрямо 2020 год. – 5,9‰. Средната раждаемост за страната през 2021 год. е 8,5‰. През периода 1980-2021 год. раждаемостта намалява повече от два пъти от 11,7‰ до 5,8 ‰ (Таблица 4).

Приблизително 32 на всеки 1000 жени във фертилна възраст раждат, докато около 14 на 1000 правят аборт. През последните две години се наблюдава намаляване, както броя на ражданията, така и броя на абортите,

за което е вероятно значението на пандемията от COVID 19.

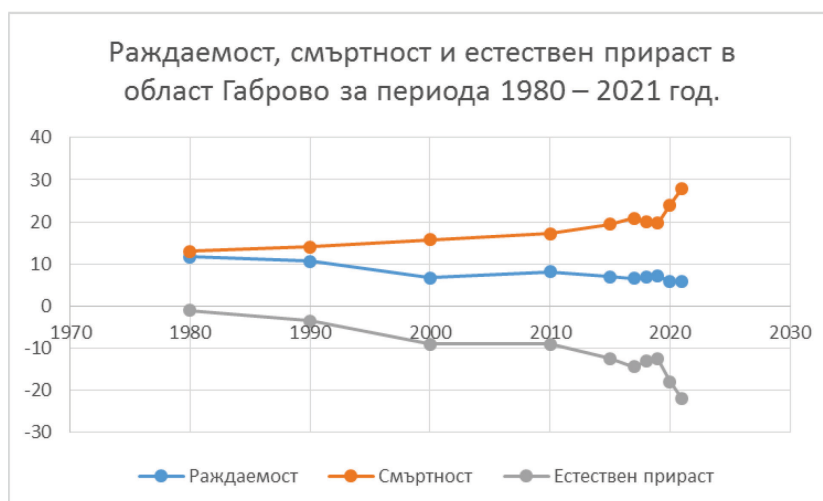
Общата смъртност в област Габрово за 2021 год. е 26,9‰ (мъже 27,4‰ и жени 26,4‰) и е по-голяма спрямо 2020 год. – 23,96‰. Значително по-висока е смъртността в областта в сравнение със средната за страната, която през 2021 год. е 21,7‰ (23,2‰ мъже и 20,2‰ жени). През периода 1980-2021 год. смъртността нараства от 12,92‰ на 26,9‰. Това се дължи на прогресивното застаряване на населението и миграцията на младото население извън страната и областта. Значителното увеличение на смъртността в област Габрово през 2021 год. се дължи основно на умираанията от COVID 19. [2, 3]

Таблица 4. Раждаемост, смъртност и естествен прираст в област Габрово за периода 1980 – 2021 год. на 1000 души население

Година	Раждаемост	Смъртност	Естествен прираст
1980	11,71	12,92	-1,1
1990	10,56	14,09	-3,53
2000	6,67	15,72	-9,05
2010	8,1	17,23	-9,13
2015	6,9	19,4	-12,5
2017	6,5	20,9	-14,4
2018	6,8	20,0	-13,2
2019	7,01	19,66	-12,65
2020	5,9	23,96	-18,06
2021	5,8	26,9	-21,1

Неблагоприятните стойности на основните демографски показатели в област Габрово – ниска раждаемост, висока смъртност и застаряване на населението обуславят и отрицателния естествен прираст. През 2021 год. естественият прираст е -21,1%, при раждае-

мост 5,8% и смъртност 26,9%. За страната през 2021 год. естественият прираст е 13,2%. Това обяснява челното място на област Габрово в негативната демографска класация на областите в страната (Таблица 4, Фигура 2).

Фиг. 2. Раждаемост, смъртност и естествен прираст в област Габрово за периода 1980-2021 година

На Таблица 5 и Таблица 6 е показана динамиката на смъртността по възрастови групи и по пол в област Габрово.

Таблица 5. Смъртност по възрастови групи в област Габрово (на 1000 души население от съответната възрастова група)

Година	Общо	Под 1 год.	От 1 до 19 г.	От 20 до 64г.	Над 65 год.
1995	15,03	8,15	0,15	3,75	47,01
2000	15,72	4,88	0,3	3,58	53,3
2010	17,23	5,86	0,17	4,76	62,87
2013	17,8	9,42	0,16	2,94	61,69
2014	18,2	0	0,32	5,3	56,29
2015	19,4	3,78	0,43	6	58,33
2016	19,1	5,5	0,19	5,44	57,93
2017	20,91	8,25	0,31	5,97	62,43
2018	19,98	5,37	0,44	5,41	59,44
2019	19,66	0	0,18	4,93	54,77
2020	23,96	6,36	0,51	7,52	67,68
2021	27,9	6,6	0,38	8,14	81,09

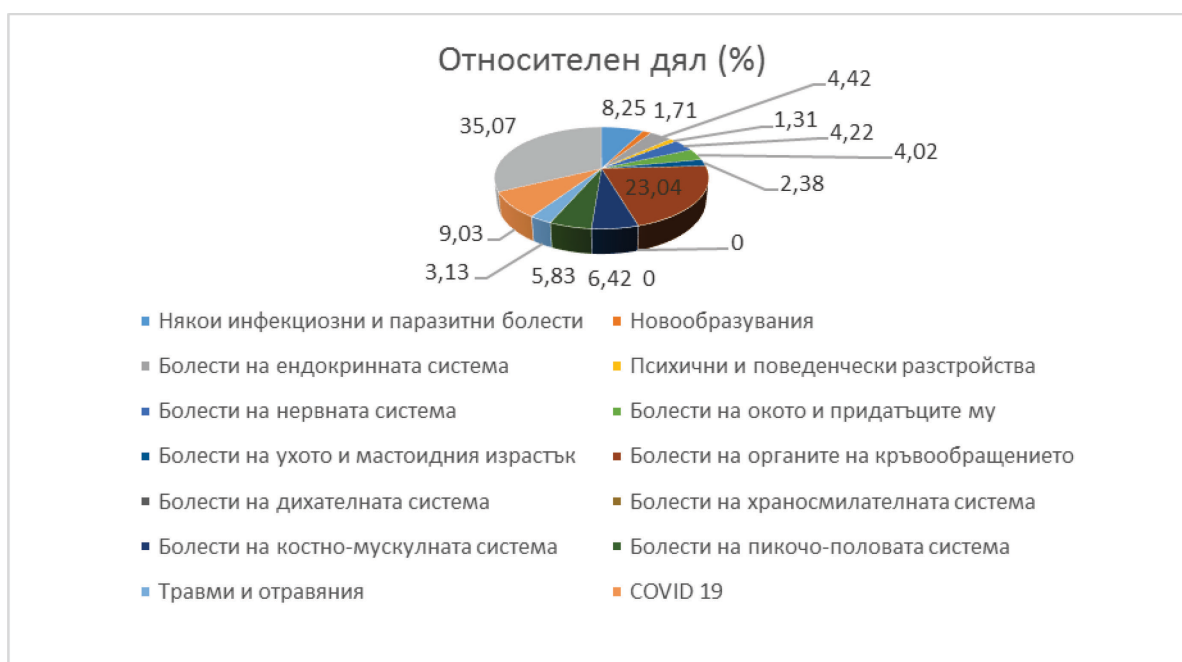
Таблица 6. Умрели и смъртност по пол в област Габрово

Година	Брой			Относителен дял			На 1000 души население		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
2014	2135	1077	1058	100	50,44	49,56	18,2	19,0	16,6
2015	2234	1170	1064	100	52,37	47,63	19,4	21,0	17,6
2016	2169	1106	1063	100	50,99	49,01	19,1	20,4	18,3
2017	2327	1142	1185	100	49,08	50,92	20,91	21,3	20,6
2018	2184	1120	1064	100	51,28	48,72	19,98	21,24	18,8
2019	2114	1078	1036	100	50,99	49,01	19,66	20,83	18,58
2020	2431	1246	1185	100	51,25	8,75	22,89	30,26	26,49
2021	2811	1379	1432	100	49,06	50,94	26,87	27,42	26,37

На таблица 7 и фигура 3 е представена структурата на общата заболяемост и болестност по класове болести през 2021 година.

Таблица 7. Заболеваемост и болестност – регистрирани заболявания в лечебните заведения за първична извънболнична помощ по класове болести през 2021 год.

Класове болести по МКБ-10	Брой	Относителен дял (%)	На 100 000 души население	От тях за първи път
Някои инфекциозни и паразитни болести	12572	8,25	120,2	6625
Новообразувания	2599	1,71	24,85	564
Болести на ендокринната система	6732	4,42	64,36	877
Психични и поведенчески разстройства	1992	1,31	19,04	370
Болести на нервната система	6433	4,22	61,5	1557
Болести на окото и придатъците му	6117	4,02	58,48	1696
Болести на ухото и мастоидния израстък	3628	2,38	34,69	13,23
Болести на органите на кръвообращението	35095	23,04	335,53	3440
Болести на дихателната система	25096	16,47	239,93	15758
Болести на храносмилателната система	6952	4,56	66,47	2628
Болести на костно-мускулната система	9780	6,42	93,50	2270
Болести на пикочо-половата система	8877	5,83	84,87	2781
Травми и отравяния	4775	3,13	45,65	4775
COVID 19	13753	9,03	131,49	5718
Други	53416	35,07	510,69	5739
Общо	152331	100	1456,38	48320

Фиг. 3. Относителен дял на болестността в област Габрово по класове болести през 2021 година

През 2021 година в област Габрово са починали 2811 души, от които 571 от COVID 19.

От Таблица 8 и фигура 4 е видно доминирането на болестите на органите на кръ-

вообращението като причина за смърт с относителен дял 53,5%.

Таблица 8. Смъртност по класове болести през 2021 година в област Габрово

Класове болести по МКБ-10	Брой	Относителен дял (%)	На 100 000 д. население
Инфекциозни и паразитни болести	14	0,5	13,38
Новообразувания	315	11,21	301,16
Болести на ендокринната система	48	1,71	45,89
Психични и поведенчески разстройства	3	0,11	2,87
Болести на нервната система	13	0,46	12,43
Болести на органите на кръвообращението	1504	53,5	1437,91
Болести на дихателната система	134	4,77	128,11
Болести на храносмилателната система	116	4,13	110,9
Болести на костно-мускулната система	3	0,11	2,87
Болести на пикочо-половата система	25	0,89	23,9
Травми и отравяния	47	1,67	44,93
COVID 19	571	20,31	545,91
Други	18	0,65	17,21
Общо	2811	100	2687,48

Фиг. 4. Относителен дял на общата смъртност по класове болести в област Габрово през 2021 година

Таблица 9 и фигура 5 отразяват смъртността от социално-значими заболявания в област Габрово през 2021 год. Доказва се отново водещото място на болестите на ор-

ганите на кръвообращението, следвани от злокачествените новообразувания и болестите на дихателната система като причина за смърт и в глобален мащаб. [2,3]

Таблица 9. Смъртност от социално-значими заболявания в област Габрово през 2021 година

Класове болести по МКБ-10	Брой	На 100 000 д. население
Инфекциозни и паразитни болести, вкл. туберкулоза	14	13,38
Новообразувания - злокачествени	332	317,41
Болести на ендокринната система, вкл. диабет	48	45,89
Болести на органите на кръвообращението	1540	1472,33
Болести на дихателната система	151	144,36
Болести на храносмилателната система	114	108,99
Травми и отравяния	56	53,54
Обща смъртност	2255	2180,77

Фиг. 5. Смъртност от социално-значими заболявания в област Габрово през 2021 година

Населението на област Габрово е изложено на традиционните рискови фактори, обуславящи нездравословния начин на живот:

➤ **Нездравословно хранене** – води до редица болести на органите на кръвообращението, някои видове рак, диабет, болести на храносмилателната система и др. Сериозен проблем е високата консумация на мазнини от животински произход, недостатъчният прием на пресни плодове и зеленчуци, ниската консумация на мляко, млечни продукти и риба, високият прием на сол.

➤ **Ниска физическа активност** – в съчетание с нездравословното хранене води до забавяне на нормалното физическо и психическо развитие при децата, до появата на затлъстяване и други патологични състояния. Тя е рисков фактор за сърдечно-съдови заболявания, рак, диабет тип 2 и други социално-значими заболявания при населението на средна възраст.

➤ **Тютюнопушене** – и активните и пасивните пушачи са изложени на повишена опасност от рак на белия дроб, исхемична болест на сърцето и др.

➤ **Злоупотреба с алкохол** – води до соматични, психологични и социални последици. Увеличава риска за хипертония, мозъчен инсулт, цироза на черния дроб, рак на устната кухина, фаринкса, ларинкса, хранопровода, стомаха, дебелото черво и гърдата. Големи са проблемите, свързани с работното място, производителността на труда, семейството, насилието, престъпленията и самоубийствата.

➤ **Употреба на психотропни вещества** – силно ограничава работоспособността, води до загуба на трудов и интелектуален потенциал, води до недохранване и отслабване на организма, преждевременна смърт, заразяване с хепатит, СПИН и др. Провокира извършване на тежки престъ-

пления, от което страдат и семейството и обществото.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представените данни и направеният анализ дават възможност да се направят следните обобщения за здравно-демографската ситуация в област Габрово:

➤ Явно изразена тенденция за намаляване броя на населението, като продължава и неговото прогресивно застаряване;

➤ Запазват се много ниските стойности за раждаемост в областта в сравнение със средните стойности за страната;

➤ Утвърждава се тенденция за увеличаване на общата смъртност в област Габрово, като най-висок дял сред причините за смърт заемат болестите на органите на кръвообращението – 53,5%, следвани от COVID 19 – 20,31% и злокачествените новообразувания – 11,21 %.

➤ При заболяемостта на първо място, с относителен дял 32,61% са болестите на дихателната система, следвани от инфекциозните и паразитни болести – 13,71% и COVID 19 – 11,83%.

REFERENCE

- [1] Sugareva.M., M.Murgova. Kakvi sa realnite demografski problemi na Bulgaria. Nepublikovan doklad za administratsiata kam Prezidentstvoto na Republika Bulgaria. Septemvri, 2020. www.nsi.bg > spisaniestatistika > page > download
- [2] Godishen analiz na zdravno-demografskoto sastoyanie i zdravnata mreza v oblast Gabrovo za 2021 god. NSI. RZI-Gabrovo, m. yuli, 2022.
- [3] Zdraveopazvane, Kratak statisticheski spravochnik za 2021 g. RZI-Gabrovo, 2022.
- [4] <https://dnes.dir.bg/na-fokus/prebroyavane-2021-kakvo-stoi-zad-demografskata-kriza>
- [5] <http://www.kontrapunkti.bg/index.php/bg/визия за България/демографската криза>
- [6] <https://www.investor.bg/a/516-politika/361227-naselenieto-na-balgariya-se-topi-po-barzo-i-prodalzhava-da-zastaryava>